

Strategi för biologisk mångfald 2019

Projektplan – Beslutad 2019-03-13

Innehåll

1	Detta dokument	4
1.1	Regler för projektplanen	4
1.2	Revisionshantering	4
1.3	Definitioner	4
1.4	Bilagor	4
2	Projektets bakgrund och projektprocessen	5
2.1	Bakgrund	5
2.2	Administrativa uppgifter	6
2.3	Projektprocessen och beslutspunkter	6
3	Mål	7
3.1	Effektmål	8
3.2	Projektmål	8
4	Projektbeskrivning och avgränsningar	9
4.1	Beskrivning och omfattning på projektet	9
4.2	Målgrupp för projektresultatet	11
4.3	Överlämning och förvaltning av projektresultatet	11
4.4	Avgränsningar	11
5	Aktivitets- och tidsplan	12
5.1	Aktivitetsplan och milstolpar	12
5.2	Tidsplan	12
5.3	Projektgodkännande och projektavslut	12
6	Projektbudget	13
6.1	Projektets externa kostnader	13
6.2	Projektets interna kostnader och tidsåtgång	13
7	Projektorganisation	13
7.1	Roller	13
7.2	Bemanning	13
7.3	Resursplanering	16
8	Ändringar	17
9	Möten och rapportering	17

9.1	Projektadministration	17
9.1.1	<i>Dokumenthantering</i>	17
9.1.2	<i>Diarieföring</i>	18

1 Detta dokument

1.1 Regler för projektplanen

Projektplanen ska fastställas av styrgruppen. Detta dokument ska inte förändras under projektets gång. Eventuella avvikelser från projektplanen beslutas av styrgruppen och dokumenteras i styrgruppsprotokoll.

Om projektplanen av något skäl ändå måste revideras ska beslut tas i styrgrupp. Versionsbeteckningen ska uppdateras och ändringen ska tydligt framgå i det reviderade dokumentet.

1.2 Revisionshantering

Om revidering krävs ska följande tabell fyllas i:

Revnr	Datum	Notering	Ansvarig

1.3 Definitioner

Benämning	Förklaring
MHN, MF	Miljö- och hälsoskyddsnämnden, Miljöförvaltningen
TK	Trafikkontoret
SBK	Stadsbyggnadskontoret
ExplK	Exploateringskontoret
IdF	Idrottsförvaltningen
FsK	Fastighetskontoret
SDF	Stadsdelsförvaltning
EÅV	Enskede-Årsta-Vantör

1.4 Bilagor

Bilaga 1. Beskrivning av vad som ska utföras inom varje delområde.

Bilaga 2. Tid- och aktivitetsplan

Bilaga 3. Projektbudget

2 Projektets bakgrund och projektprocessen

2.1 Bakgrund

Miljö- och hälsoskyddsnämnden har i Stockholms stads Budget 2019-2021, under verksamhetsmålet 2.5, ”Stockholm är en hållbar stad med god livsmiljö”, fått uppdraget att ta fram en *strategi för biologisk mångfald*. Arbetet ska ske i samarbete med samordningsgruppen för Grönare Stockholm. I budgeten uttrycks även följande:

”Stadsnatur och våtmarker fyller en viktig funktion i att skapa attraktiva stadsrum, bevara biologisk mångfald och bättre rusta staden för ett förändrat klimat med fler översvämningar och värmeböljor. Därför ska Stockholm planera långsiktigt för ekosystemtjänster i stadsmiljö. Staden behöver ta ansvar för att följa upp och bibehålla den biologiska mångfalden. Vi vill ta fram en strategi för att utveckla stadens biologiska mångfald så att staden tillsammans med boende, fastighetsägare och förvaltningar kan bidra till att utveckla den gröna infrastrukturen”.

Stockholm har ett rik och varierad naturmiljö som är av stor betydelse för invånarnas långsiktiga livskvalitet. Biologisk mångfald innefattar variationen inom och mellan arter och ekosystem. Mångfalden ligger till grund för upprätthållandet av funktioner och processer i ekosystemen. Stadens biologiska mångfald är en av de grundläggande förutsättningarna för att den gröna infrastrukturen i staden ska kunna leverera funktioner och nyttor som vi människor använder. För den växande staden är det en utmaning att tillgodose behov av bostäder och teknisk infrastruktur, samtidigt som de viktiga funktionerna hos våra ekosystem och de tjänster vi får från dem bibehålls. Stadens gröna infrastruktur och biologiska mångfald är i sig en förutsättning för fortsatt leverans av ekosystemtjänster. För att kunna slå vakt om och utveckla dessa värden och funktioner behövs ett strategiskt angreppssätt, där behov och förutsättningar definieras och lämpligt tillvägagångssätt i stadens olika aktiviteter ringas in.

I stadens *Miljöprogram 2016-2019* finns följande delmål gällande biologisk mångfald:

3.3. Stadens vattenområden ska stärkas och utvecklas för både rekreation och biologisk mångfald.

3.5 Staden ska ha en livskraftig grönstruktur med rik biologisk mångfald.

Ett nytt miljöprogram kommer att tas fram under 2019, vilket detta projekt kan behöva förhålla sig till.

Innebörden av miljöprogrammets delmål tas även upp på en övergripande nivå i styrdokumentet ”*Grönare Stockholm - Riktlinjer för planering, genomförande och förvaltning av stadens parker och naturområden*”. Ett av de tre målen i dokumentet är att ”Staden ska ha en livskraftig grönstruktur med rik biologisk mångfald”. I Grönare Stockholm anges även att ”Miljö- och hälsoskyddsnämnden ansvarar för miljöövervakning, tillsyn av natur- och kulturresevat och att skötselplaner följs, samt bistår med expertkompetens och strategiska underlag i stadsplanering och utveckling av biologisk mångfald”.

I översiktsplanens stadsbyggnadsmål ”*En klimatsmart och tålig stad*” ingår under rubriken ”En livskraftig grön infrastruktur” att en utgångspunkt för stadsbyggandet är att stärka grönstrukturen och en av planeringsinriktningarna i det allmänna intresset ”Grön och vattennära stad” är att ”En livskraftig grön infrastruktur och blåstruktur med rik biologisk mångfald ska upprätthållas och stärkas. Funktioner med regional betydelse ska särskilt beaktas”.

2.2 Administrativa uppgifter

Projektets namn är **Strategi för biologisk mångfald 2019**.

Projektets diarienummer är 2019-1862.

2.3 Projektprocessen och beslutspunkter

Projektet följer Lilla Rattens projektprocess. I projektet ingår fem beslutspunkter där beslut tas om övergång till nästa fas. I tabellen nedan är beslutspunkterna markerade som B0 till B4. Projektet betraktas därefter som avslutat och överlämnas för beslut i kommunfullmäktige. Eftersom detta budgetuppdrag från kommunfullmäktige har en begränsad tidplan föreslås styrgruppen besluta om både projektdirektiv och projektplan samtidigt.

Besluts- punkt	Beskrivning	Beslutas av	Planerat beslutsdatum
B0	Beslut om att initiera projektet.	Kommunfullmäktige genom budgetuppdrag.	2018-11-14

B1	Godkännande av projektdirektivet. Därmed klartecken att påbörja projektplaneringen.	Styrgruppen	2019-03-13
B2	Godkännande av projektplanen. Därmed klartecken att inleda genomförandet.	Styrgruppen	2019-03-13
B3	Godkännande av projektet.	Styrgruppen	2019-11-30
B4	Godkännande av slutrapporten. Projektet stängs formellt.	Miljö- och hälsoskyddsnämnden	2020-01-XX

Notera att i varje steg ska man som alternativ överväga om projektet ska avslutas. Fr.o.m. B1 sker detta genom att framkomna resultat ställs mot övervägandena i förstudien.

En detaljerad tid- och aktivitetsplan finns i Bilaga 2.

3 Mål

Projektet ska utmynna i ett *förslag till strategidokument för stadens arbete med biologisk mångfald*, som utifrån styrdokumentet Grönare Stockholm och relevanta delmål i stadens miljöprogram föreslår specifika målbilder för utvecklingen av dess ekologiska värden. Strategin utgör en tematisk precisering under miljöprogrammet och Grönare Stockholm.

Förslaget till strategidokument ska vid projektslut vara godkänt av samordningsgruppen för Grönare Stockholm och tillsammans med tillhörande tjänsteutlåtande inlämnat för beslut i Miljö- och hälsoskyddsnämnden.

Strategin ska innehålla en vision för hur biologisk mångfald kan stärka och buffra stadens blå och gröna infrastruktur, samtidigt som Stockholm växer och utvecklas. Strategin ska övergripande beskriva var och hur biologisk mångfald bör komma in både i planprocessen och i arbetet med befintliga park- och naturmiljöer, samt vilka typer

av förstärkningsåtgärder som behövs. Strategin ska beskriva vilka arter och naturmiljöer som bör lyftas fram och förstärkas samt hur detta arbete bör bedrivas generellt. Viktiga delar är också att föreslå verktyg och tillvägagångssätt för intern kunskapsuppbyggnad och kommunikation med stockholmarna kring biologisk mångfald, samt att dra slutsatser om hur strategin bör implementeras.

3.1 Effektmål

- Bättre förutsättningar för att långsiktigt bibehålla och förstärka Stockholms biologiska mångfald, i såväl bostadsnära natur som i friluftsområden, enligt de övergripande mål som anges i styrdokumentet Grönare Stockholm, Miljöprogram 2016-2019, de nationella miljökvalitetsmålen samt globala hållbarhetsmål nummer 14 och 15.
- Ökad kunskap hos de som bor och verkar i Stockholm när det gäller stadens naturvärden och biologiska mångfald.
- Ökat stöd till berörda delar av stadens organisation gällande biologisk mångfald i syfte att förenkla arbetet med stadsplanering och gröna investeringar samt underlätta ett effektivt genomförande av målet om 140 000 nya bostäder.
- Ökad kunskap, kompetensutveckling och samordning inom berörda delar av stadens organisation när det gäller prioritering, utförande och uppföljning av naturvårdsskötsel avsedd att gynna biologisk mångfald.
- Ökad kunskap inom staden om hur ekosystem och biologisk mångfald påverkas av extremhändelser, t ex stormar, värmeböljor, översvämningar och invasiva arter.

3.2 Projekt mål

För att nå ovan beskrivna effektmål ska projektet ta fram ett förslag till strategidokument för stadens arbete med biologisk mångfald med en *vision* samt *preciseringar av de övergripande mål* som anges i Grönare Stockholm. I projektet ingår att:

- beskriva hur och när arbetet med biologisk mångfald bör lyftas och utvecklas i stadsplaneringen samt kopplingen till ekologisk kompensation, i enlighet med processverktyget Ledstången.
- beskriva en process för hur arbetet med att gynna och utveckla värdefull biologisk mångfald bör ske i den befintliga miljön.

- välja ut, analysera och presentera ett urval skyddsvärda stockholmsarter och deras livsmiljöer, samt beskriva hur de kan gynnas.
- beskriva och föra fram värdet av stadens särskilda ekologiska kvaliteter, t ex ekmiljöer. Synergieffekter för upplevelsevärden betonas.
- beskriva de områden och biotoper i staden där förslag på ekologiska förstärkningsåtgärder behöver tas fram.
- beskriva hur tillgången till IT-verktyg, åtgärdsförslag och kartunderlag inom området biologisk mångfald kan förbättras för stadens handläggare.
- föreslå metoder, rutiner och satsningar för kunskapsuppbyggnad inom naturvårdsskötsel, exempelvis utbildningspaket för skötselansvariga, beredskap att värna naturmiljöerna inför extremväder etc.
- beskriva hur kommunikationen om biologisk mångfald kan utvecklas genom stadens olika kanaler samt hur nätverk kan byggas upp både med interna och externa aktörer.
- analysera och beskriva förutsättningarna för en implementering av strategin, inklusive vilka indikatorer som behöver tas fram för att följa upp en sådan implementering.

Strategin ska även ta hänsyn till separata uppdrag i budget 2019 om att utreda lagskydd (biotopskydd och naturreservat) för ett antal värdefulla naturområden samt om att utreda stadens framtida gröna infrastruktur.

4 Projektbeskrivning och avgränsningar

4.1 Beskrivning och omfattning på projektet

Skapa projektorganisation

Projektet kommer att börja med att planera och etablera en projektorganisation. En processledare kommer att handlas upp för att praktiskt samordna aktiviteter, kommunikation och möten med projektdeltagarna. Konsultstöd kommer även att upphandlas för att arbeta med insamling av underlag, analyser och sammanställningar.

Delområden

I linje med ovanstående effekt- och projektmål kommer projektet att innehålla följande delar:

- Biologisk mångfald i planprocessen
- Biologisk mångfald inom gröna och blå investeringar

- Viktiga arter att gynna och lyfta fram
- Stockholms särskilda naturkvalitéer kopplade till biologisk mångfald
- Behov av ekologiska förstärkningsåtgärder
- Verktyg för det interna arbetet
- Behov av kunskapsuppbyggnad om biologisk mångfald inom staden
- Kommunikationsplan för biologisk mångfald
- Målbilder för biologisk mångfald
- Slutsatser om implementering av strategin

Genom att projektet avser att nyttja befintliga erfarenheter och underlag som tidigare tagits fram under lång tid, t ex arters miljökrav, inventeringar, landskapsekologiska analyser, kartläggning av grön infrastruktur etc. kan ett gott kvalitativt slutresultat och synergieffekter till nytta för stadens planering förväntas. Exempel på underlag/resurser som projektet kommer nyttja är kartläggning av Ekologiskt särskilt betydelsefulla områden (ESBO), habitatnätverk för olika fokusarter, ekdatabasen, biotopkartan och ArtArken (databas för skyddsvärda arter).

En närmare beskrivning av vad arbetet med de olika delområdena innebär finns i *Bilaga 1*.

Inom de olika delområdena behöver följande steg tas (analyserna varierar beroende på delområde):

1. Insamling av data och underlag
2. Analysarbete av
 - processer inom staden
 - vilka verktyg/kanaler som finns och behöver utvecklas
 - vilka arter och naturkvalitéer som bör prioriteras
 - tillstånd och förstärkningsbehov för dessa arter och miljöer
3. Nulägesbeskrivning inom de olika delområdena
4. Slutsatser och förslag inom delområdena
5. Målskrivning
6. Förslag angående uppföljning och implementering

Workshop för bred förankring

För att åstadkomma deltagande och bred förankring av strategin inom staden kommer det att anordnas en workshop under hösten 2019, till vilken alla berörda kontor kommer att bjudas in.

4.2 Målgrupp för projektresultatet

Projektets resultat, som är ett strategidokument, ska bli användbart för följande målgrupper:

- Skötselansvariga på stadsdelsförvaltningarna, idrottsförvaltningen, fastighetskontoret Stockholm vatten och avfall, bostadsbolag m fl.
- Handläggare inom stadens fysiska planering på stadsbyggnadskontoret m fl.
- Handläggare på exploateringskontoret som arbetar med ekologiska förstärknings- och kompensationsåtgärder.
- Handläggare på trafikkontoret som arbetar med samordning av grönyteskötsel, gröna investeringar och viltförvaltning.
- Avdelningarna Plan och Miljö och Miljöanalys på miljöförvaltningen
- Entreprenörer för stadens naturvårdsåtgärder

Strategin ska kunna användas för nätverksbygge och kommunikationsarbete gentemot följande målgrupper:

- Stadens medborgare i allmänhet
- Fastighetsägare och byggherrar
- Föreningsliv
- Förskolor och skolor/högskolor

4.3 Överlämning och förvaltning av projektresultatet

Projektets resultat, strategidokumentet, kommer att förvaltas av miljöförvaltningen (avd. för Miljöanalys) och Strategiska samordningsgruppen för Grönare Stockholm, I strategidokumentet kommer att anges under vilken period strategin avses gälla samt när en ny uppdatering bör ske.

4.4 Avgränsningar

- Planering och genomförande av fysiska åtgärder ingår inte i projektet, inte heller framtagande av informations- eller utbildningsmaterial.
- Projektet omfattar endast natur- och vattenvårdsrelaterat arbete och berör därmed endast indirekt rekreationsfrågor. Dock berörs humanekologiska aspekter som gynnar biologisk mångfald, t ex stadsodling.
- Projektet är begränsat till Stockholms stads geografiska område (inklusive vattenområden) samt stadens markinnehav utanför kommungränsen.

- Projektet avser biologisk mångfald på artnivå och biotop/landskapsnivå i såväl land- som vattenmiljö. Genetisk variation samt mikroorganismer omfattas inte.

5 Aktivitets- och tidsplan

5.1 Aktivitetsplan och milstolpar

Aktivitetsplanen finns som bilaga till denna projektplan och har namnet ”Bilaga 2 – Tid- och aktivitetsplan Strategi för biologisk mångfald 2019”. Tid- och aktivitetsplanen kommer att lyftas in i projektgruppens mötesprotokoll och där uppdateras löpande.

Följande milstolpar är inplanerade under projektet:

- Milstolpe 1 – Projektdirektiv och projektplan godkänd av styrgrupp – 2019-03-13
- Milstolpe 2 – Första avrapportering till Miljö- och hälsoskyddsnämnden – juni 2019
- Milstolpe 3 – Workshop för bred förankring inom staden – september 2019
- Milstolpe 4 – Kontorsremiss av färdigt förslag till strategidokument – oktober 2019
- Milstolpe 5 - Beslut i MHN början av 2020

Efter beslut i MHN kommer strategin att översändas till kommunstyrelsen för externremiss inför beslut i kommunfullmäktige.

5.2 Tidsplan

Projektet pågår från 2019-03-13 till beslut i MHN (början av 2020).

5.3 Projektgodkännande och projektavslut

Slutligt projektgodkännande anses föreligga när:

- Projektmålen är uppnådda
- Samtliga leveranser har godkänts av styrgruppen
- MHN har godkänt förslaget till strategi

Förutsättningarna för att projektet ska lyckas, dvs. nå de uppsatta målen på den tid och budget som anges i projektplanen, är att:

- Projektledaren kan avsätta 25 % av sin arbetstid för projektet.

- Projektmedlemmarna kan avsätta den tid som angivits i projektplanen för detta projekt.

6 Projektbudget

6.1 Projektets externa kostnader

En detaljerad projektbudget finns i Bilaga 3 till denna projektplan.

I budgeten ingår arbetsuppgifter för processarbete samt analys- och skrivarbete. Budgeten utgör ett estimat. Om projektledaren ser eller har skäl att anta att projektets kostnad kommer att avvika från budgeten måste detta rapporteras till styrgruppen i form av en ändringsbegäran.

6.2 Projektets interna kostnader och tidsåtgång

I projektgruppen ingår, förutom projektledaren, sju- åtta personer som samtliga bidrar med sin tid och särskilda kompetens. Totalt uppskattar vi att dessa kommer att lägga c:a 700 timmar i projektet. Till detta kommer projektledarens tid på c:a 460 timmar. För en mer detaljerad beskrivning av hur timmarna fördelas på de olika aktiviteterna hänvisas till Bilaga 2, ”Tid- och aktivitetsplan”.

7 Projektorganisation

7.1 Roller

Detta projekt består av följande roller.

- Beställare (Kommunfullmäktige)
- Styrgruppens ordförande
- Styrgruppsmedlemmar
- Beredningsgruppens medlemmar
- Projektledare
- Projektmedlemmar (ansvarsfördelning mellan olika delområden)
- Referensgruppsmedlemmar

7.2 Bemanning

Projektets styrgrupp utgörs av *Strategiska samordningsgruppen för Grönare Stockholm*. En intern beredningsgrupp ingår också, bestående av tre chefer på miljöförvaltningen. Följande personer kommer att bemanna rollerna i projektorganisationen:

Roll	Namn	Förvaltning/Avdelning
Beställare	Kommunfullmäktige	
Styrgruppens ordförande	Elisabeth Rosenquist Saidac	TK
Styrgruppsmedlemmar (Grönare Stockholm)	Richard Hultman	TK
	Anette Jansson	MF
	Daniel Lundqvist	ExplK
	Britt Berntsson	ExplK
	Peter Dacke	Bromma SDF
	Pierre Persson	EÅV SDF
	Therese Rosen	Parkmiljögruppen Norra innerstaden (SDF)
	Tina Lindberg	FsK
	Ulrika Egerö	SBK
Beredningsgruppens medlemmar	Maria Svanholm	Miljöanalys, MF
	Anette Jansson	Stadsmiljö, MF
	Mikael Nyberg	Verksamhetsstöd, MF
Projektledare	Gunilla Hjorth	Miljöanalys, MF
Projektmedlemmar	Magnus Rothman	Miljöanalys, MF
	Magnus Sannebro	Miljöanalys, MF
	Hillevi Virgin	Vattenmiljöenheten, MF
	Anna Edström (med stöd av Nette Bygren)	Stadsmiljö, MF
	Peter Wiborn	Stadsmiljö, MF
	Johan Pontén	Verksamhetsstöd, MF

Roll	Namn	Förvaltning/Avdelning
	Ulrika Egerö	Strategi och utveckling, SBK
	(hösten 2019 även nyanställd kommunikatör)	Miljöanalys, MF

Kommunikationsarbetet kommer att ske i samarbete med TK:s kommunikatörer.

Som intern referensgrupp till projektet kommer det informella Naturvårdsnätverket att fungera. Vid mötena ingår vanligen ett femtontal handläggare från SBK, MF, TK, ExplK, Stadsmuseet, IdF, FsK och SDF. Till vissa möten kallas samtliga stadsdelars parkingenjörer plus fler handläggare från centrala förvaltningar som på något sätt hanterar frågor kring natur- och kulturvård samt friluftsliv.

Referensgruppsmedlemmar (medlemmar i Naturvårdsnätverket, utöver handläggare från projektgruppen)	Bodil Hammarberg, Magdalena Möne, Bo Fredriksson	TK
	Christina Reje Rahmberg, Agneta Schill	ExplK
	Daniel Hofling	Stadsmuseet
	Oliver Karlöf, Sverker Lovén	IdF
	Love Örsan	Skärholmens SDF
	Anders Blomquist	FsK

7.3 Resursplanering

Namn	Aktiviteter	Fr o m datum	Tom datum	Antal tim	% av arbetstid
XX	Konsultstöd Ledningsstöd	2019-04-01	2019-11-30	95	-
YY	Konsultstöd Utredning och presentation	2019-04-01	2019-11-30	245	-
ZZ	Föreläsare workshop	Hösten 2019		10	-
Gunilla Hjorth	Projektledning	2019-01-07	2020-01-XX	460	25%
7-8 personer	Deltagande i projektgruppsmöten	2019-01-15	2019-11-30	20/ pers on	
7-8 personer	Arbetsuppgifter i projektgruppen	2019-01-15	2019-11-30	60- 80/p ers	
10 personer	Styrgruppsarbete	2019-03-01	2019-11-30	?	
3	Beredningsgrupp arbete	2019-03-01	2019-11-30	?	

8 Ändringar

Avvikelser och beslut om förändringar inom projektets ramar tas upp i minnesanteckningar vid projektgruppsmöten och i styrgruppsprotokoll vid styrgruppsmöten. Om ändringarna inverkar på projektets budget, tidplan, resursåtgång eller omfattningen av resultatet så ska en ändringsbegäran godkännas av styrgruppen.

9 Möten och rapportering

Ansvariga personer levererar underlag. Förankring med beredningsgruppen sker före utskick till styrgruppen.

Möten och dokument	Frekvens	Ansvar
Projektgruppsmöten	1 gång/månad	Projektledare/ Konsult
Styrgruppsmöten	Vid beslutspunkterna	Projektledare/ Konsult
Statusrapport till projektledare	1 ggr/månad vid projektgruppsmöten	Projektmedlemmar
Lägesrapport till styrgrupp	1 ggr/kvartal	Projektledare/ Konsult
Uppdatering och aktivt genomdrivande av aktivitetsplan	löpande	Konsult
Ändringsbegäran	Vid behov	Projektledare

9.1 Projektadministration

9.1.1 Dokumenthantering

För projektets dokument kommer en digital samarbetsyta att skapas, som är nåbar för alla medverkande i projektet. I dokumentnamnet ska version anges. Följande underappar ska ingå:

- Projektadministration (med dokumenten projektdirektiv, projektplan samt tids- och aktivitetsplan)
- Mötesanteckningar
- Rapportutkast
- Status- och lägesrapporter

9.1.2 Diarieföring

Projektplan och projektdirektiv kommer att diarieföras på miljöförvaltningen, liksom det beslutade strategidokumentet.

Bilaga 1. Beskrivning av vad som ska utföras inom varje delområde inom projektet ”Strategi för Biologisk Mångfald 2019”.

Delområden:

1. Biologisk mångfald i planprocessen

Här görs en övergripande analys av stadens plan- och exploateringsprocess för att avgöra i vilka steg avgöranden beträffande naturvärden och biologisk mångfald lämpligast bör komma in, samt hur denna fråga kan lyftas och utvecklas i enlighet med processverktyget Ledstången. Hur knyter man an till vad som bör göras ekologiskt? När och hur bör ekologisk kompensation avseende biologisk mångfald komma in i processen, och vilka verktyg behöver tas fram för att säkra detta? Vilken roll bör Grönnytefaktorn spela? När ska biologisk mångfald beaktas i genomförandefaser såsom bygglov, ombygge etc.? Underlag såsom tidigare utredningar används, i nära dialog med handläggare som ansvarar för dessa frågor på Explk, SBK och MF. Resultatet ska vara en skriftlig beskrivning med tydliga schematiska bilder.

Undersökningen fokuserar inte på att peka ut områden för skydd (detta är ett annat uppdrag), utan snarare på hur mer natur kan ’byggas in’ i stadsmiljön. Prioriteringar; vad är allra viktigast att bibehålla? Vad bör tillkomma?

2. Biologisk mångfald i gröna och blå investeringar

Här skapas en överblick över processerna för stadens satsningar och investeringar i den befintliga park- och naturmiljön som är relevanta för biologisk mångfald – t ex sådant som planeras nu inom ramen för Grönare Stockholm, Centrala medelreserven eller i relation till Handlingsplan för god vattenstatus, och sådant som skulle kunna göras inom årliga parkinvesteringar och liknande. Frågeställningar som projektet vill belysa är:

- I vilka processer bör biologisk mångfald beaktas och vad är det som bör göras inom t ex parkupprustningar, blomsterprogram, förskole/skolprojekt, fysiska åtgärder i vattenmiljöer, kemikalieprogram?
- Hur bör arbetet med att gynna och utveckla värdefull biologisk mångfald gå till i olika typer av miljöer (parker, skogsområden, stränder, småvatten, bostadsnära grönmark etc.)?
- Vilka kompetenser gällande biologisk mångfald behöver finnas inom stadens personal och var?

- Hur relateras naturvårdsarbete till Grönare Stockholms olika investeringsprojekt samt till de lokala åtgärdsprogrammen för god ekologisk status i våra vattenförekomster?
- Finns det övriga satsningar där det kan vara aktuellt att beakta biologisk mångfald?

3. Viktiga arter att gynna och lyfta fram

Välja ut, analysera och presentera ett urval skyddsvärda stockholmsarter/artgrupper och deras livsmiljöer, samt beskriva hur de kan gynnas. Arterna ska vara lätta att kommunicera och gärna ha ett symbolvärde för Stockholm så de väcker intresse hos invånarna. Förklara *varför* det är viktigt att skydda just dessa arter, t ex ”*pollinerarna gör en insats för...*” eller ”*groddjuren är särskilt utsatta...*” etc. Förklara även vilka särskilda förutsättningar Stockholm har, t ex ”*Bin gynnas bättre i Stockholm där vi inte sprutar växterna*” eller ”*Staden kan vara en fristad för arter som duvhök som har vikande trend i produktionsskogen*”.

Förklara hur livsmiljöerna för dessa arter kan gynnas, förstärkas och följas upp. Vilka åtgärder behövs för dessa arter? Vad saknar de mest idag? Vad kan allmänheten eller enskilda fastighetsägare hjälpa till med för att gynna dem?

Vi bör ha ett urval arter som (om möjligt) uppfyller minst ett av följande kriterier:

- Indikatorarter, dvs arter som speglar företeelser i miljön eller indikerar förekomst av andra arter. eller höga naturvärden/rik biologisk mångfald
- Nyckelarter, dvs har viktig ekologisk funktion för andra arter, direkt eller indirekt
- ”Ansvarsarter” för Stockholm, dvs finns mer av här än på andra platser.

Urvalet arter i ArtArken (www.artarken.se), stadens databas för skyddsvärda arter, sammanfaller i hög grad med detta och är ett lämpligt verktyg för att jobba med arturvalet. Arterna bör även vara så populära som möjligt, eller åtminstone inte sådana arter som folk brukar klaga på. Bra också om de åskådliggör ekosystemtjänster. Det bör framgå att även andra arter än de utvalda gynnas på köpet.

Artgrupper kan representeras och visas upp genom *fokusarter* som får vara ”skyltdockor”. Analyserna ovan görs för fokusarterna, som får särskild uppmärksamhet. Följande arter och artgrupper föreslås ingå.

- Gamla ekar (Fokusart: t ex bredbandad ekbarkbock, skeppsvarvsfluga)
- Gamla tallar (Fokusart: t ex reliktböck, tallticka)

- Fladdermöss (Fokusart: t ex en skogslevande, en övrig)
- Bin och pollinerare (Fokusart: t ex svartpälsbi, bastardsvärmare)
- Rovfåglar (Fokusart: t ex duvhök, tornfalk)
- Groddjur (Fokusart: t ex större och mindre vattensalamander)
- Fiskar (Fokusart: t ex abborre, grönling)
- Trollsländor (Fokusart: t ex grön mosaikslända, bred trollslända)
- Skyddsvärd urban art (Fokusart: t ex tornseglare, paddfot)
- Skyddsvärd skogsart (Fokusart: t ex tofsmes, linnea)
- Skyddsvärd gräsmarksväxt (Fokusart: t ex backsippa, korskovall)

4. Stockholms särskilda naturkvalitéer kopplade till biologisk mångfald

Detta arbete handlar om att ringa in och beskriva stadens särskilda ekologiska kvaliteter på ett sätt där deras speciella värden förs fram. Det biologiska kulturarvet utgörs av ekosystem, naturtyper och arter som uppstått, utvecklats, eller gynnats i samband med människans nyttjande av landskapet och vars långsiktiga fortlevnad och utveckling förutsätter och kan påverkas positivt av genomtänkt brukande och skötsel. Exempel på frågor att belysa:

- Vad betyder ekmiljöerna för Stockholms ekosystem och vilken koppling har de till stadens kulturhistoria?
- Vad säger oss skyddsvärda ruderalväxter som kommit in via hamnarna om hur staden utvecklats?
- Vilken roll spelar vattnet och stränderna för stadens biologiska mångfald?
- Varför har stadens skogar ofta mer olikåldriga träd och död ved än skogsbrukslandskapet och vad innebär det för djur- och växtlivet?
- Vilka andra naturtyper har vi som är typiska för Stockholm och/eller särskilt artrika? Vilken betydelse har vardagslandskapet?
- Vad betyder dessa miljöer för invånarnas naturupplevelser och vilka ekosystemtjänster levererar de?
- Vilket förhållningssätt bör staden ha till dessa kvalitéer inför framtiden?

Mycket underlag till frågeställningarna finns redan nedtecknat, t ex i rapporterna ”Stockholms ekologiska känslighet” (SBK 1995), ”ArtArken – Stockholms artdataarkiv” (MF 1999) eller ”Inventering av stränder i Stockholms stad 2010” (MF 2013).

Delområdet handlar om att sammanställa och beskriva dessa kvalitéer samt föreslå förhållningssätt.

5. Behov av ekologiska förstärkningsåtgärder

Ringa in och beskriva de områden och biotoper i staden där förslag på ekologiska förstärkningsåtgärder behöver tas fram. Åtgärderna kan, p.g.a. förbättrat kunskapsläge, komplettera dem som hittills lyfts fram i översiktsplanen (dessa bör dock också beskrivas översiktligt). Kartunderlag tas fram för att visa var i staden vissa artgrupper och naturmiljöer behöver förstärkas (T ex var kan samband och spridningsvägar för pollinatörer förstärkas? Vad kan göras för t ex fladdermöss i Årstaskogen?). Här utnyttjar vi de utredningar om förstärkningsåtgärder som redan gjorts samt de som är på gång under året. En grov idé om hur vi ska jobba inom staden med förstärkningsåtgärder tas fram, gärna med fokus på stadsdelarna. Koppla främst till processerna i delområde 1 och 2, men ta i beaktande vad man kommer fram till i delområde 3 och 4.

6. Verktyg för det interna arbetet

Beskriva vilka IT-verktyg, åtgärdsförslag och kartunderlag inom området biologisk mångfald som finns idag i staden, samt hur tillgången till dessa kan förbättras för stadens handläggare. Vilka ytterligare tekniska verktyg behöver utvecklas och varför? Viktigt här är att beakta verktyg som Miljöbarometern, Miljödata och utvecklingen i dpMap av ett digitalt prioriteringsstöd för naturvårdsskötsel, SBK:s GIS-verktyg för områdesplanering samt GIS-verktyg för Grönytefaktor på allmän platsmark.

7. Behov av kunskapsuppbyggnad om biologisk mångfald inom staden

Föreslå metoder, rutiner och satsningar för stadens interna kunskapsuppbyggnad, kunskapsutbyte och kunskapsspridning inom naturvårdsskötsel, exempelvis genom utbildningsmaterial och kurser för skötselansvariga, föreläsningsserier kring aktuella teman etc. Delområdet bör också ta upp hur vi kan skapa beredskap att hantera naturmiljöerna i samband med extremväder, bränder, översvämningar eller tr addedöd av olika orsaker (t ex hur vindfällan i skogen efter kraftiga stormar kan bli en resurs för den biologiska mångfalden, eller hur varierade naturmiljöer kan öka motståndskraften mot hastiga förändringar). Kunskapsuppbyggnad bör också omfatta påverkan på biologisk mångfald från *invasiva arter* och hur vi kan skapa beredskap för att hantera dessa. Workshopen bör ta upp detta som ett tillfälle till diskussioner inom staden. Ge konkreta exempel på utbildningssatsningar som redan pågår samt hur dessa kan vidareutvecklas.

8. Kommunikationsplan för biologisk mångfald

Ett stort och viktigt delområde. Strategidokumentet bör lägga grunden för en kommunikationsplan inom området biologisk

mångfald, beskriva hur kommunikationen kan utvecklas genom stadens olika kanaler samt hur nätverk kan byggas upp både med interna och externa aktörer. Trafikkontorets kommunikatör(er) involveras i arbetet.

Vilka olika målgrupper bör kommunikationen knytas till, hur kan vi föra ut tips om ”vad kan du göra”? Vilka organisationer kan vi samarbeta med?

Information till allmänheten om vad man kan få syn på i våra naturområden; var finns infoskyltar idag och var saknas de/behöver rustas upp? Tryckt material – vad finns idag, vad behöver tas fram? (T ex häften/bok om de djur/växter som tas upp i strategin). Websidor – vilka finns idag och hur kan de utvecklas och användas för att nå ut bättre? Vilka åtgärder vill vi att folk ska göra för att gynna dessa arter?

Vilket *material för förskolor och skolor* behöver tas fram, där man kan lära sig mer om dessa arter och om hur man kan ”hjälpa dem”?

Kan/bör vi *arbeta tematiskt* och lyfta fram de olika arterna olika år? (exv lära sig om fladdermöss/sätta upp en fladdermusholk eller odla ekar/ekollon och titta efter vilka arter som lever i jättegamla ekar).

Vilka *underlag behövs för fastighetsägare* om vad de kan göra för att gynna biologisk mångfald i gamla eller nya bostadsbestånd (typ fladdermusholkar i närheten av Årstaskogen eller växter/gröna tak/stenrösen som gynnar pollinatörer och vilka växter det i så fall kan vara)?

Hur kan vi *öka förståelsen för åtgärder som gynnar biologisk mångfald i stadsmiljön*, t ex gröna tak, visa hur ekosystemen hänger ihop, etc.

Målbilder för biologisk mångfald

Projektet ska ange förslag till preciseringar av de övergripande målgällande biologisk mångfald som anges i Grönare Stockholm och stadens miljöprogram 2016-2019. För varje delområde 1-8 ska föreslås minst ett mål. Målbeskrivningarna ska förhålla sig till relevanta delar av både de globala hållbarhetsmålen inom Agenda 2030 och de nationella miljö kvalitetsmålen. Viktiga för strategin kan vara både (i viss mån) mål nr 14: Hav och marina resurser samt (främst) mål nr 15: Ekosystem och biologisk mångfald. I mål 15 omnämns ekosystem både på land och i sötvatten. Även andra internationella målsättningar för biologisk mångfald kan vara relevanta, t ex EU:s strategi för biologisk mångfald. Av de nationella miljö kvalitetsmålen bör fokus ligga på mål 16: Ett rikt växt- och djurliv samt de regionala preciseringar som gjorts för detta. Målbilderna ska sammanfattas i en vision för hur biologisk mångfald

kan stärka och buffra stadens blå och gröna infrastruktur, samtidigt som Stockholm växer och utvecklas.

Slutsatser om implementering av strategin

Projektet ska även analysera och beskriva förutsättningarna för en implementering av strategin, inklusive vilka typer av indikatorer som behöver tas fram för att följa upp en sådan implementering. Detta arbete innebär inte att ta fram själva indikatorerna, utan att föreslå vilken sorts indikator som kommer att behövas för respektive preciserat mål som kommer fram i målbildsarbetet. Vidare bör belysas: Behövs någon form av samlat handlingsprogram? Vilka resurser krävs för ett genomförande? Översiktliga kostnadsberäkningar ingår också här. Kostnadsberäkningar och slutsatser om implementering kanske inte kommer att stå i själva strategidokumentet, men blir däremot viktiga att ta med i tjänsteutlåtande kring strategin.

Intern bemanning och tillvägagångssätt

Konsult kommer att upphandlas för att framställa det sammanfattade strategidokumentet. För varje delområde ska det tas fram en bilaga/underlag med mer utförliga beskrivningar samt förslag till (minst) en målskrivning för delområdet. Tillvägagångssättet inom respektive delområdena innebär i princip följande steg:

1. Insamling av data och underlag
2. Analysarbete av (olika analyser beroende på delområde)
 - processer inom staden
 - vilka verktyg/kanaler som finns och behöver utvecklas
 - utvalda fokusarters tillstånd och varför de bör uppmärksammas
 - vilka naturkvalitéer som bör prioriteras samt deras tillstånd
 - förstärkningsbehov för utvalda arter och miljöer
3. Nulägesbeskrivning inom de olika delområdena
4. Slutsatser och förslag inom delområdena
5. Målskrivning
6. Förslag angående uppföljning och implementering

Huvudarbetet med dessa underlag görs antingen internt eller av konsult. Projektgruppen ansvarar för att skrivningar av respektive delområde genomförs. Huvudansvarig för varje delområde ansvarar för att hålla ihop arbetet inom delområdet, kommunicera med övriga deltagare samt för att återkommande rapportera av delområdets resultat till projektgrupp och projektledare. Projektledaren ansvarar för att, med stöd av konsult, kommunicera resultat med beredningsgrupp och styrgrupp.

Delområde	Utförare	Huvudansvar	Deltar
<i>1. Biologisk mångfald i planprocessen</i>	Internt	Ulrika	Magnus R., fler från Stadsmiljö? Hillevi (bollplank)
<i>2. Biologisk mångfald inom gröna och blå investeringar</i>	Internt, ev. med stöd av konsult	Gunilla	Magnus R., Ulrika, <i>Hillevi</i>
<i>3. Viktiga arter att gynna och lyfta fram</i>	Konsult	Gunilla	Nette, Hillevi (vattenarter), Peter, Magnus S (groddjur och fisk)
<i>4. Stockholms särskilda naturkvalitéer kopplade till biologisk mångfald</i>	Konsult	Anna med stöd av Nette	Hillevi (bollplank)
<i>5. Behov av ekologiska förstärkningsåtgärder</i>	Internt + konsultstöd	Magnus R	Peter.
<i>6. Verktyg för det interna arbetet</i>	Internt	Gunilla	Ulrika, Peter (bollplank). Jenny P (bollplank)
<i>7. Behov av kunskapsuppbyggnad om biologisk mångfald inom staden</i>	Internt, ev. med konsultstöd	Magnus R	Magnus S. Peter. Hillevi (bollplank) Bolla med SDF
<i>8. Kommunikationsplan för biologisk mångfald</i>	Internt	Johan P.	Magnus S. Peter. (senare även ny kommunikatör på Miljöanalys)
<i>Målbilder för biologisk mångfald</i>	Projektgruppen, stöd av konsult	Projektgruppen	Alla deltar; minst ett mål från varje delområde
<i>Slutsatser om implementering av strategin</i>	Konsult	Projektgruppen	Alla deltar. Magnus S särskilt avs. indikatorer.

Strategi för biologisk mångfald, Tidplan våren 2019				April				Maj					Juni			
Vecka	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26
Stygruppsmöte ; beslut om projektdirektiv och projektplan	13 mars															
Projektgruppens medlemmar arbetar med första utkast																
Konsult tillsätts (processtöd, analys- och skrivarbete)																
Möte referensgrupp																
Förankring hos MF:s ledningsgrupp																
Projektgruppen behandlar första utkast																
Återkoppling beredningsgrupp första utkast																
Avstämning Miljö- och hälsoskydds nämnden (<i>ej utkast</i>)																
Första utkast färdigställs för utskick till stygrupp																

Strategi för biologisk mångfald, Tidplan hösten 2019	Aug				Sep				Okt				Nov				
Vecka	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48
Första utkast till styrgrupp																	
Projektgruppen och konsult hanterar inkomna synpunkter																	
Rundabordsamtal med miljöborgarrådet																	
Workshop inom staden med brett deltagande																	
Möte referensgrupp																	
Återkoppling beredningsgrupp reviderade utkast																	
Reviderat utkast till styrgrupp																	
Styrgruppens beslut om remissversion																	
Kontorsremiss																	
Slutversion till styrgrupp för synpunkter																	
Styrgruppens beslut om slutversion																	
Förankring hos MF:s ledningsgrupp																	
Beslut i Miljö- och hälsoskyddsnaömden jan 2020 .																	

Tidplan, förklaring färgmarkeringar

Hållpunkter för styrgruppens behandling.

Hållpunkter för bredare behandling (intern och extern), såsom workshop, referensgruppsmöten, kontorsremiss och rundabordssamtal.

Arbete som utförs av projektgruppsmedlemmar, beredningsgrupp och konsulter.

Semesteruppehåll beräknas mellan vecka 27 – 31.